

ABSTRACT

Victoria Savishchenko. Development of professional deontology in the conditions of technogenic, digital society. The article reveals the features of technogenic, digital society and the factors that alter the phenomenon of the profession and the development of professional deontology. Medical deontology, legal deontology, pedagogical deontology, psychological deontology, civil service deontology and scientific deontology are considered in the specified plane. The factors of development of the professional deontology types system are expanded. Different approaches to the classification of professions are analyzed. The foundation is introduced to legal means of development of professional deontology and the deontologically oriented classification of professions. Emphasis is being placed on strengthening the deontological content of legal norms. In this regard, amendments to the Law of Ukraine «On Scientific and Scientific-Technical Activity» and the Law of Ukraine «On Education» are proposed. Special attention is drawn to the development of the text of the professional oath of a teacher of Ukraine.

In the author's opinion attempts to strengthen the deontological component of professions with a high degree of responsibility at the legal level will have a positive effect on the organization of the process of training such professionals, which will ensure the replenishment of the professional communities of teachers, scientists, psychologists, lawyers and civil servants with professionals capable of devoting themselves to the profession, society, and the State, dedicated to working for the benefit of people.

Keywords: *technogenic, digital society, professional deontology, high responsibility degree professions, medical deontology, juridical deontology, pedagogical deontology, psychological deontology, governmental service deontology, scientific activity deontology, professional classification, professional values, professional duty, professional oath.*

УДК 141.78:305

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-2-187-194

Елеонора СКИБА[©]
доктор філософських наук, професор
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ПРОБЛЕМА ГЕНДЕРНИХ ВІДМІННОСТЕЙ

У статті стверджується, що постмодерна філософія та гендерні дослідження – це дуже широкі поняття, які описують різноманітні сфери діяльності та предмети дослідження. У дослідженні вказується про складність проблеми «сумісності» методологій філософії постмодернізму та методологій гендерної теорії. Проведений аналіз приводить до висновку, що філософи-феміністки займаються проблемами, які є частиною широкого дисциплінарного поля досліджень, яке на Заході зазвичай називають «жіночими дослідженнями» (women's studies). Ці розвідки свідчать про те, що гендерні дослідження в українській науці приводять нас до висновку, що будь-які спроби встановити тверді критерії аналізу чи жорсткі межі використовуваної методології зашкодять самому духу наукових досліджень у феміністичній філософії.

Ключові слова: *феміністичний виклик, гендерна теорія, постмодерністська філософія, жіночі дослідження, гендер.*

Постановка проблеми. Вчені стверджують, що сучасна західна культура, переживаючи нині фундаментальні трансформації, генерує проблеми, яким певні філософські напрями та школи протистоять краще за інших. Як стверджується, зараз існують три форми мислення, які найкраще репрезентують наш час та сигніфікують себе у критичному мисленні, а саме: психоаналіз, гендерна теорія та постмодернізм [1, с. 39–62]. Кожен із цих способів мислення робить об'єктом своїх досліджень принаймні одну грань того, що стало найбільш проблематичним у сучасності, а саме: як розуміти та конституювати своє «я»; яким чином наше «я» існує у якості гендерного прояву; які

© Е. Скиба, 2022

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3357-0830>

k_fp@dduvs.in.ua

межі пізнання нашої сутності; що є серцевиною соціальних відносин та взаємодії культур. Отже, сьогодні вже вибудовується нова парадигма мислення, яка опікується проблемою подолання лінійного, телеологічного, ієрархічного або бінарного філософського мислення.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Оскільки ця робота присвячена місцю та функції гендерної теорії як наукового знання, то необхідно зазначити, що за останні чверть століття вчені багато розмірковували та дискутували про цілі, логіку та проблематику феміністичного та гендерного теоретизування, включаючи його в загальний філософський контекст того, що називають сучасністю. Наукові досліджень підійшли до бачення ідентичності з точки зору її мінливості, що допомогло визнати здатність гендерної ідентичності до змін в якості внутрішньої властивості цього явища. Вивчення гендерної ідентичності з точки зору аналізу формування та конституювання забезпечило нове розуміння процесу відтворення гендерних відмінностей та гендерної нерівності. Серед наукових розробок, де піднімаються ці питання у сучасних умовах є такі як роботи Бордо С. «Фемінізм, постмодернізм та гендерний скептицизм», Бем С. «Теорія гендерних схем», Коннелл Р. «Маскулінність», Велби С. «Теорія патріархату», Бакчі С. «Подібні відмінності: фемінізм та сексуальність», Сйзенштейн «Радикальне майбутнє ліберального фемінізму», Еллен П. «Концепція жінки», Маккоби Е., Джеклін К. «Психологія сексуальних відмінностей», Перез К. «Непомітна жінка», Макарамі Х. «Чоловіки без жінок». У поєднанні численних досліджень проаналізовано процес дестабілізації гендерної ідентичності в результаті змін умов матеріального, соціального існування в межах досвіду окремого індивідуума та виявлено, що гендерна ідентичність і гендерна відмінність та ті постійних відтворювань може бути вивчена за допомогою аналізу епістемологічного і політичного дискурсу, який здійснюється на принципах плюралізму.

Метою дослідження є аналіз гендерної ідентичності у рамках фемінізму та гендерної теорії на тлі подолання гендерних проблем сучасного суспільства. Методологічною основою виступає єдність загально-філософських із застосуванням різних прийомів, що базуються на принципах методологічного плюралізму, який найбільш всебічно та об'єктивно враховує виникнення гендерних викликів сучасності.

Виклад основного матеріалу. В основі гендерних досліджень лежить, як відомо, поняття «гендер», яке досі викликає безліч суперечок та трактується по-різному різними концепціями феміністської теорії, якою він завдячує своєю появою. Причому ставлення фемінізму до гендерних концепцій, до самого поняття «гендер» дуже неоднозначне. Більше того, сам фемінізм як наукова теорія та практика і зараз викликає гострі дискусії та неоднозначні оцінки.

Сучасні дослідники, як правило, дотримуються різних видів та течій фемінізму, більше прихильників теорії, яка має назву «фемінізм справедливості». Проте деякі вчені виступають проти фемінізму як такого та визнають хіба що тільки напрям «соціальний фемінізм». Вони вважають, що у XIX ст. застосування принципу рівності прав чоловіків і жінок може шкідливо вплинути у тих питаннях, коли жінки намагаються обирати як шлях особистої реалізації в якості домашнього господарства. У такому разі ідеться мова про захист традиційних цінностей сімейного життя для жінок.

З іншого боку, більшість сучасних феміністів (як чоловіків, так і жінок), особливо в академічному та політичному середовищі, є прихильниками так званого «гендерного фемінізму», що базується, в основному, на тій формі марксистської теорії, де гендер замінюється категорією класу з деякою часткою категорії раси [2]. Фаррел вважає, що цей вид теорії, що об'єднує расу, клас і гендер, є небезпечною формою політичного моралізму з тими самими тоталітарними характеристиками, які виявляють інші форми марксизму. Як наслідок – критика здебільшого спрямована проти «класових ворогів». Звідси також виходить зручний для гендерної теорії привід розглядати західну філософію (загалом, культуру) як продукт «давню померлих білих чоловіків», хоча, як зауважує Фаррел, для гендерного фемінізму дуже незручним залишається той факт, що близькосхідна (та інші) цивілізація тоді повинна розглядатися як продукт концепту «давню померлих небілих чоловіків».

Для «гендерного напрямку» такі автори, як Фаррел – це «вороги фемінізму», отже, і «вороги жінок», але, як зауважує Гралья, переживши значну фазу феміністичної революції, ми маємо пам'ятати те, що закони неспроможні бути різними для різних статей, і оскільки гендерний фемінізм – це справді тоталітарний проект, – продовжує

вона, – необхідно шукати основу для примирення консерваторів та лібералів [3, с. 341].

У той же час появу гендерних досліджень як «конкуруючої школи» по відношенню до фемінізму можна пояснити і загальним загасанням феміністичного руху в 70-х роках, і «відходом» теорії фемінізму в академічні «жіночі дослідження» (Women's studies), де їх локацією були університети та коледжі.

Як зазначається, феміністська філософія, особливо у своїй академічній формі, корінням сягає традиційної філософії. Незважаючи на те, що традиційна філософія створена чоловіками, які вважали свій досвід, цінності та світогляд нормативними для всіх людей, академічні філософи-феміністи здобули свою філософську освіту саме в рамках цієї традиції. І, як підкреслюють вчені, навіть сьогодні філософська методологія та методи дослідження загалом і загалом не є феміністськими: це традиційно «чоловічі» методи, розділи та теми філософії [4, с. 21].

Дослідники звертають нашу увагу на наступне фундаментальне питання: чи сумісні взагалі феміністські теоретичні методи, що сягають корінням у феміністську ідею пробудження свідомості (про яку говорилося вище), з традиційною філософією? Вона стверджує, що обидві методології цілком сумісні, але за умови значних зусиль з обох сторін [5].

Багато робіт у гендерній науці стосуються феміністської реакції на постмодернізм. Існуюча полеміка між філософією та феміністською теорією щодо постмодернізму дуже складна, оскільки, крім знання традиційної філософії та її постмодерної критики, вона виключає також попередні ідеї феміністської філософії. Одна з небезпек традиційної методології, про яку часто йдеться в гендерних дослідженнях, – це використання дихотомій. Дихотомічне мислення насильно поділяє ідеї, ролі, дисципліни та людей на жорсткі протилежності. Поділ на опозиції – найважливіший елемент структури патріархату. Тим більше немає необхідності робити висновки про якусь протилежність філософської методології та методології гендерних досліджень, феміністської філософії загалом.

І гендерно-постфеміністська теорія, і постмодернізм запропонували глибоку та далекосяжну критику інституції філософії, розробивши критичні перспективи ставлення філософії до «великої культури»; і перший, і другий прагнули розробити нові парадигми соціальної критики, що не спираються на традиційний філософський фундамент. З іншого боку, як підкреслюють дослідники, обидві тенденції розвивалися, з протилежних напрямів. Постмодерністи розпочали з розробки антифундаціоналістської, метафілософської перспективи, перейшовши до висновків про форму та характер соціальної критики. У гендерних дослідженнях філософські питання завжди займали підлегле місце стосовно соціальної критики. Як показує практика, постмодерністська рефлексія феміністичної теорії викриває сліди есенціалізму, тоді як феміністична рефлексія постмодернізму викриває андроцентризм та політичну наївність.

Як вважають дослідники, відносини між постмодернізмом і гендерною думкою мають, безсумнівно, базуватися на компромісі критики, на використанні тих цінних ресурсів, які кожен із них може запропонувати для виправлення недоліків та помилок іншого. Саме в цьому полягає майбутнє того, що називають гендерними дослідженнями, гендерним фемінізмом або постмодерністським фемінізмом.

Вчені-феміністи, як і постмодерністи, увійшли до II половини ХХ ст. потужною критикою сучасної фундаціоналістської епістемології, моральних та політичних теорій, викриваючи випадковий, умовний та історично обумовлений характер того, що розглядалося в головному напрямі культури як необхідна, універсальна та позаісторична істина.

Феміністська критика традиційної філософії ілюструє те, яким чином феміністські філософи вербалізують та аналізують тенденційність певних традицій, філософів чи областей філософії. Автори багатьох книг останніх років детально розкривають, як саме традиційні філософи руйнували жіночі цінності, роблячи невидимим життя жінок, тим самим послаблюючи філософію як науку.

Практичні імперативи, тим не менш, призвели до постфемінізму до прийняття модусів теоретизування, що нагадують філософський метанаратив, що критикується постмодернізмом. Правда, як зазначається, не можна говорити в даному випадку про чисті метанаративи, оскільки це не позаісторичні нормативні теорії про транскультурну природу раціональності чи справедливості. Швидше, це великі соціальні теорії – теорії історії, суспільства, культури та філософії, які претендують на ідентифікування причин і

конституювання тих рис сексизму, що діють крос-культурно.

Саме тому, зауважують дослідники, ці теорії у своєму значенні є скоріше емпіричними, а не чисто філософськими. Але, як наполягають критики, це справді квазі-метанаративи. Вони імпліцитно припускають, що існують деякі спільні, що розділяються суспільством, але есенціалістські припущення про природу людських істот та умови соціального життя. Більше того, вони припускають методи та концепти, не змодульовані темпорально чи історично, а тому що функціонують *de facto* як постійні, нейтральні матриці дослідження. Отже, такі теорії поділяють деякі есенціалістські та позаісторичні властивості метанаративів: вони помилково універсалізують риси епохи теоретика, його суспільства, культури, класу, соціальної орієнтації, етносу та раси [6-7].

Наприклад, коли С. Файерстоун пояснює біологічні відмінності між статями для пояснення сексизмів, вона стверджує тим самим, що гендерний конфлікт є базовою формою людського конфлікту і джерелом інших його форм, включаючи класовий конфлікт. Останнє вельми проблематичне з погляду постмодернізму, оскільки таке апелювання до біології для пояснення соціальних феноменів є есенціалістським та монокаузальним, проєктуючи на всіх чоловіків та жінок якості, що розвиваються в історично специфічних соціальних умовах. Вчені, як правило, не заперечують твердження про те, що гендерна теорія належить постмодернізму, і як вид постмодерної філософії гендерна теорія виявляє властиву постмодернізму невизначеність щодо відповідної основи та методів пояснення та інтерпретування людського досвіду. При цьому сучасні теоретики гендеру приєднуються до постмодерних філософів, порушуючи важливі метатеоретичні питання про можливу природу та статус самого теоретизування [5, p. 298].

Х. Лонгіно порушує питання: «Чи має взагалі сенс говорити про феміністську науку?». Досліджуючи можливість існування науки, вільної від ціннісних параметрів, Х. Лонгіно вивчає не зміст наукового знання, а сам процес наукової діяльності, його прийоми та процедури. Вона вважає, що у принципі фемініст може займатися наукою, але тоді, коли зміняться самі умови наукової діяльності [8, p. 51–64].

Як стверджується критиками, всі постмодерні дискурси деконструктивні, оскільки вони дистанціюють нас від понять істини, знання, влади, «єго», мови і вселяють скепсис у те, що належить «всередині людини», що і є зрозумілим. Ставлення феміністичного теоретизації до постмодерного проєкту деконструкції дуже амбівалентне і все ж таки дослідники підкреслюють: гендерна теорія належить простору постмодерної філософії. Гендерні «єго», знання та істина надто суперечать цим поняттям у Просвітництві, щоб розглядатися в полі його концепцій, і образи гендерного/феміністичного майбутнього не можуть бути пов'язані з адаптацією до освітнянських концептів індивіда чи знання. Те, що стосується метатеорії, як правило, розбіжностей серед феміністів не викликає. Проблеми виникають у зв'язку з фундаментальною метою гендерної теорії, починаючи з головного її предмета – гендера.

І зараз серед теоретиків немає згоди з таких, здавалося б, елементарних питань, як-от: що є гендер? Як він співвідноситься з анатомічними статевими відмінностями? Як гендерні відносини конститууються та підтримуються протягом життя людини як соціальна практика та досвід? Чи існують лише два гендери? Які стосунки між гендером, сексуальністю та індивідуальною ідентичністю? Які відносини між формами чоловічого домінування та гендерними відносинами? Чи підуть гендерні відносини в егалітарному суспільстві? Чи є щось чітко чоловіче чи жіноче? Якщо це так, то ці відмінності внутрішньо властиві індивіду чи соціально конститутованими?». Але, незважаючи на ці (і багато інших) проблематичні питання, не можна знехтувати тим фактом – тим більше, проігнорувати його, – що фундаментальна трансформація у філософській та соціальній теорії відбулася: саме існування гендерних відносин проблематизується вже понад чверть століття [9].

Багато в чому «труднощі гендерного мислення» пов'язані, як зазначається, про те, що гендер – і як аналітична категорія, і як соціальний процес – відносний і складається з внутрішньо взаємопов'язаних компонентів. Ці компоненти взаємозалежні і мають значення – чи існування – без інших таких компонентів. Тобто гендерні відносини – це диференційований та асиметричний поділ та приписування характеристик та здібностей людини, за допомогою чого конструюються два типи людей: чоловік та жінка. Чоловік і жінка позиціонуються як категорії, що виключають один одного: індивід може представляти тільки один гендер, але, як було зазначено

антропологами ще в першій половині ХХ століття (М. Мід та ін.), дійсний зміст того, що означає бути чоловіком чи жінкою, і жорсткість цих категорій високо варіабельні у культурах та часі. Проте гендерні відносини розглядаються майже всіма дослідниками як відносини домінування, тобто гендерні відносини визначаються та контролюються чоловіком (К. Міллетт, Ж. Ллойд, Л. Ніколсон, Е. Кіс та ін.). Вчені стверджують, що це відносини домінування, та саме існування гендерних відносин ховається і маскується безліччю різноманітних способів, включаючи саму можливість слова «жінка», визначення її в термінах «статі» або «іншого» (Л. Ірігаре, М. Віттіг, Ю. Крістева), а чоловіка – як універсальної чи безгендерної істоти, виключаючи таким чином чоловіка з визначень гендерних відносин. Але, як наголошується, з перспективи соціальних відносин і чоловіки, і жінки є «в'язнями гендера» диференційованим, але взаємопов'язаним чином.

У цьому ключі, як підкреслюється, необхідна переоцінка цінностей – переосмислення того, що є чудовим, високоморальним і гідним похвали. І в такій «перехресній» оцінці дуже важливо не затвердити просто перевагу протилежності. Наприклад, у дискусії про материнство є тенденція уникати обговорення жіночого гніву та агресії – того, як жінки інтерналізують та виражають їх, можливо, стосовно дітей чи інтернального «я».

З іншого боку, сім'я розглядається лише як майданчик гендерної боротьби та репродукції – мініатюрна ілюстрація до політичної економії. У той же час у потоці постмодерну, що трансформується, наші життя з необхідністю окреслені децентралізуючим імпульсом, і гендерна теорія, як і інші форми постмодернізму, повинна навчити нас терпляче інтерпретувати амбівалентність, двозначність, множинність і вдумливо викривати прагнення до структур [10].

Усе вищевикладене змушує автора, як на вихідну методологію, спиратися на принцип системного аналізу філософського процесу, розглядаючи сучасну гендерну теорію як складний конструкт різноманітних елементів – інтелектуальних та соціальних. Виникаючи не з монолітного концепту, але з взаємозв'язку різних факторів і сил, гендерні концепти найкраще досягаються не як дискретні позиції, але як узгодженість різних течій, що іноді частково збігаються, іноді зовсім відмінні.

Звернення до культурного континіуму епохи постмодерну дозволяє нам досліджувати результати феміністської критики як однієї з методологій постмодернізму, обґрунтовуючи останню теоріями К. Міллетт, Х. Сіксу, Л. Ірігаре, Ю. Крістевої, Т. Мойї, Л. Хатчеон та ін., доводячи, що, загалом, історико-філософське осмислення теоретичної репрезентації гендерних категорій стало можливим завдяки методології феміністської критики культури.

Адекватне відображення гендерних компонентів культури у філософії передбачає не лише інтерпретацію текстів, а й розгляд культурних контекстів, у яких утворився та функціонує певний концепт. Феміністські філософи заперечують те, що філософська методологія неспроможна існувати абсолютно незалежно від ідеології. Більше того, доводиться, що сама наша мова – сексистська, що втілює у собі поняття та концептуальні схеми домінуючої чоловічої ідеології. Отже, філософський аналіз, який не ставить питання про втілену в мові чоловічий суб'єктивний погляд на світ, не може бути об'єктивним.

Тому наступна методологічна лінія, яка використовується в даному дослідженні, ґрунтується на постмодерністській парадигмі мови: і в аналітичній філософії, і в сучасній герменевтиці, і у французькому структуралізмі парадигма мови, як відомо, замінила у постмодерні парадигму свідомості (Ф. де Соссюр, Ч. Пірс, Л. Вітгенштейн). «Лінгвістичний поворот», що означало, що у фокусі уваги знаходиться не епістемний суб'єкт, не його особиста свідомість, але публічне, що означає діяльність зборів суб'єктів, дозволяє користуватися при аналізі, наприклад, гендерної ідентичності, методами інтерпретації, що розглядають жінок як соціальну спільність «дійсних користувачів мови». Загальнонаукові та філософські методи, особливо, герменевтика дозволяють автору доводити, що зрушення у сучасній філософії від свідомості до мови, від денотації до перформансу не веде однозначно до політеїзму цінностей, незважаючи на відомий вислів Л. Вітгенштейна: «Філософія залишає все, як є» [12, р. 124].

Методологія постструктуралізму завдяки деконструкції та дискурсивному аналізу дозволила автору даного дисертаційного дослідження переосмислити традиційні засади патріархального аналізу культури, доводячи взаємовплив та взаємозв'язок

гендерних та «постмодерністських» філософських та культурних текстів у широкому науковому розумінні цього терміна. Ця лінія критичного аналізу бере, як відомо, свій початок у працях Ф. Ніцше, М. Хайдеггера, у «Діалектиці Просвітництва» Т. Адорно та М. Хокхаймера.

Відштовхуючись від тверджень учених-постмодерністів, що саме «концепт», сама єдність думки в західній традиції модерну нав'язує гомогенність і однаковість гетерогенності матеріалу, ми приєднуємося до ствердження М. Фуко, Ф. Гваттарі, Ж. Делеза та інших філософів постмодерну, що епістема модерну – це епістема домінування, і знання модерну поділяє світ область видимості, з одного боку, і область сутності, з іншого. Це дуалістичне бачення, як стверджується, інтерлізується суб'єктом знання, який таким же чином неначе розділений на «тіло» та «розум», на «почуття» та «раціональність». Як відомо, деконструктивізм глибоко вплинув на певні феміністські підходи до гендеру як системи прочитання культури. Таке прочитання, як стверджується в постструктуралізмі, лише відтворює дуалістичну логіку західної філософської традиції. Використання конструктивістської методології, яка стверджує, що різницю між статями є не так природним, скільки, що виникає в результаті маргіналізації жінки в культурі, дозволило вченим (у тому числі і автору даної роботи) стверджувати, що превалювання чоловічого початку в культурі зумовлює пріоритет влади «речового» над чуттєвим, суверенним і незалежним над консенсусним, взаємозалежним, амбїтним і демонстративним над людським і оберігаючим.

Феміністська критика зазвичай спирається на методологію соціального конструювання. Зіткнувшись з думкою прихильників есенціалістського підходу, що наполягають на ідеї біологічного детермінізму, що представляють усі прояви гендерної нерівності як природні та немінучі наслідки спадкової біологічної природи чоловіків та жінок, ми схилиємося до думки, що ці біологічні явища не мають фіксованого незалежного значення. Значення, яке їм надається, залежить від того, як вони пояснюються та використовуються культурою, а їхній соціальний сенс залежить від історичного та сучасного контексту. Отже, не виключаючи повністю впливу есенціалістського підходу, ми намагаємось проаналізувати та зрозуміти вплив культурних, історичних, соціальних чинників формування тих чи інших гендерних концептів.

Спираючись на ідеї постмодернізму як у філософському, так і в соціальному, політичному планах, на теорії соціальних систем, мультикультуралізму, технопрактичних моделей розвитку, на концепції постіндустріального суспільства, а також ідею громадянського соціуму як суспільства паритетної демократії, ми вважаємо, що розуміння сенсу, шляхів та перспектив розвитку гендерного дискурсу в постмодерній філософії неможливо, якщо історико-філософський матеріал буде представлений як проста констатація специфіки формування гендерних категорій поза взаємодією об'єктивних факторів, що визначають їх характер.

Описуючи гендер як «створене і створюване», ми, безумовно, використовуємо теоретичну базу герменевтики, оскільки гендер створено тією мірою, якою він утворений і конституційований культурою та історичною ситуацією.

Поділяючи думку, поширену у феміністичному середовищі, у тому, що теоретик може бути активно залучений у соціальну дійсність, ми упевнені, що теоретичні заяви про прихильність до фемінізму повинні відповідати загальним феміністським цінностям. Використання методології гендерної теорії дозволило дослідити ідеологію та соціальні наслідки системи гендер у суспільстві постмодерну та показати, як змінюються парадигми дослідження природи гендера як категорія аналізу.

Вважаємо важливим у цій роботі твердження те, що феміністська філософія – більше, ніж перманентна критика та аналіз помилкових інтерпретацій. Намагаючись перебудувати філософію, дослідники гендеру дають нові визначення предмета і методів філософії, які б жінкам перейти з положення об'єкта в положення суб'єкта, що пізнає, і агента дослідження. Незважаючи на те, що феміністські філософи по-різному уявляють, який спосіб вирішення цих проблем є найкращим, загальним є розгляд підпорядкованого становища жінок як системного та структурного.

Висновки. У результаті дослідження було встановлено, що мислення у термінах гендера є процесом постійного нагадування про вплив цього соціально-культурного концепту як такого, що вибудовує наше життя і наші суспільні нарративи, засоби та методи самопрезентації та реалізації у тексти», і теоретизування з приводу гендера неможливе без виявлення зв'язку з провідними критичними течіями постмодернізму та

насамперед постструктуралізмом, що визначається в даній роботі як загальнометодологічна основа дослідження [4]. Філософи, що досліджують гендер, теоретики-феміністи задають фундаментальні філософські питання про життя, сенс, цінності та буття. Однак, важливо те, що відповіді на ці питання стосуються не абстрактного «сенсу життя», а сенсу життя конкретних людей, з конкретним життєвим досвідом, у конкретній історичній та культурній ситуації. Ця життєва спрямованість має поєднуватися з повагою до різноманіття концепту «жінка». Проведене дослідження дозволило дійти до висновку, що теорико-практична спроба встановити або визначити жорсткі критерії чи сталі межі гендерного дискурсу суперечать самому духу філософського гуманістичного пошуку і, за своєю функцією, непродуктивною.

Список використаних джерел

1. Flax J. Postmodernism and Gender Relations in Feminist Theory. *Feminism/Postmodernism*. New York and London : Routledge, 1990. P. 41-42.
2. Farrel W. The Myth of Male Power. New York: Berkley Trade, 2001. 488 p.
3. Graglia F. C. Domestic Tranquility. A Brief Against Feminism. Dallas : Spencer Publishing, 1998. 480 p.
4. Skyba E., Tkachenko K. Gender challenges of modern societies. *Philosophy, Economics and Law Review*. 2021. V. 1, no. 2. P. 18-24.
5. Glover D., Kaplan C. *Genders*. Routledge, 2009. 224 p.
6. Perez C. *Invisible Women: Exposing Data Bias in a World Designed for Men: A Book for All*. New York: Abrams Press. 2019.
7. Yarhouse M., Sadusky J. *Emerging Gender Identities: Understanding the Diverse Experiences of Today's Youth*. Brazos Press. 2020.
8. Longino H. Is the feminist science possible? *Hypatia*. 1987. Vol. 2, № 3. P. 51–64.
9. Skyba E. Philosophy of postmodernism as a theoretical justification of the women social value. *Scientific Journal of Polonia University*. 2020, Vol. 38. P. 294–303.
10. Комих Н. Г. Гендероване місто: спроба соціологічної інтерпретації // Особистість і соціальні інститути в урбанізованому суспільстві: місто Дніпро : монограф : в 2-х т. / В. В. Кривошеїн, О. Ю. Висоцький, В. В. Ніколенко та ін. ; за заг. ред. проф. В. В. Кривошеїна. Т. 1. Дніпро : Видавництво «Лізунов-Прес», 2018. С. 256–272.
11. Scheele J., Barker M.-J. *Gender*. Icon Books, 2019. 176 p.
12. Wittgenstein L. *Philosophical Investigations*. New York: MacMillan, 1965. 176 p.

Надійшла до редакції 26.05.2022

References

1. Flax, J. (1990). Postmodernism and Gender Relations in Feminist Theory. *Feminism/Postmodernism*. New York and London: Routledge, pp. 41-42.
2. Farrel, W. (2001). The Myth of Male Power. New York: Berkley Trade. 488 p.
3. Graglia, F. C. (1998). Domestic Tranquility. A Brief Against Feminism. Dallas : Spencer Publishing. 480 p.
4. Skyba E., Tkachenko K. (2021) Gender challenges of modern societies. *Philosophy, Economics And Law Review*. V. 1, no. 2, pp. 18-24.
5. Glover, D., Kaplan C. (2009). *Genders*. Routledge. 224 p.
6. Perez, C. (2019). *Invisible Women: Exposing Data Bias in a World Designed for Men: A Book for All*. New York: Abrams Press.
7. Yarhouse, M., Sadusky, J. (2020) *Emerging Gender Identities: Understanding the Diverse Experiences of Today's Youth*. Brazos Press.
8. Longino, H. (1987) Is the feminist science possible? *Hypatia*. 1987. Vol. 2, № 3. pp. 51–64.
9. Skyba, E. (2020) Philosophy of postmodernism as a theoretical justification of the women social value. *Scientific Journal of Polonia University*. Vol. 38, pp. 294–303.
10. Komykh, N. H. (2018) Henderovane misto: sproba sotsiolohichnoi interpretatsii [Gendered city: an attempt at sociological interpretation] // Osobystist i sotsialni instytuty v urbanizovanomu suspilstvi: misto Dnipro : monohraf. : v 2-kh t. / V. V. Kryvoshein, O. Yu. Vysotskyi, V. V. Nikolenko ta in.; za zah. red. profesora V. V. Kryvosheina. Vol. 1. Dnipro : Vydavnytstvo "LizunovPres", pp. 256–272. [in Ukr].
11. Scheele, J., Barker, M.-J. (2019) *Gender*. Icon Books. 176 p.
12. Wittgenstein, L. (1965) *Philosophical Investigations*. New York: MacMillan, 176 p.

ABSTRACT

Eleonora Skyba. The problem of gender differences. The article shows that postmodern philosophy and gender studies are very broad terms that describe diverse fields of activity and subjects of research. The study indicates that the complexity of the problem of «compatibility» of the methodologies of the philosophy of postmodernism and the methodologies of gender theory arises. The analysis carried out leads to the conclusion that feminist philosophers are engaged in problems that are part of a wide disciplinary field of research, usually called as women's studies in the West. These studies indicate that

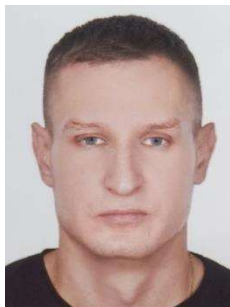
gender studies in Ukrainian science lead us to the conclusion that any attempt to establish firm criteria for analysis or rigid boundaries of the methodology used will harm the very spirit of scientific research in feminist philosophy. As the results of the analysis show, gender theory shares with postmodernism many methods of philosophical research characteristic of the Western European scientific tradition, while at the same time questioning such a style of philosophizing that insists on the objectivity and universality of modern epistemology. The above analysis allows us to conclude that gender theory, in its attempts to trace the relationship between the social and sexual in culture, relies mainly on the methodology of the social construction of gender.

The article points out that when scientists consider gender as a natural barrier in social relations they note certain difficulties in the analysis of sex and gender. Although the main attention focused on the denaturalization of gender, feminists face great problems when thinking about the meanings of the concept natural / unnatural by E Keller. The natural more and more ceases to exist as opposed to the social or cultural; while the feminist challenge inevitably reaches the very foundation of the modern epistemological system due to the omnipresence of gender. The author points out that theorists emphasize that the problem of gender differences remains very relevant for both feminist thought and postmodernism in general, while gender itself requires further analysis, since it is understood that gender functions as a difference that creates differences; alternatives concepts outside of woman are general humanism, materialized femininity or postmodern pluralism.

Keywords: *feminist challenge, gender theory, postmodern philosophy, women's studies, gender.*

УДК 340.12

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-2-194-200

Вадим БАБАНИН[©]

кандидат юридичних наук

(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ВПЛИВ РИМСЬКОЇ ІДЕЇ ЗАГАЛЬНОГО БЛАГА НА СУЧАСНУ СИСТЕМУ ПРАВОВИХ ЦІННОСТЕЙ

Розглянуто наявні розбіжності вчених щодо питання про сутність римського права і його дуалізм у цілому і про визначення римського «індивідуалізму». Досліджено, що пануючий в сучасній юридичній науці погляд на приватне право як виняткову сферу індивіда, де він «прихований» від держави, не сягає своїм корінням у давньоримський світогляд. Визначено, що таке розуміння дуалізму приватного та публічного не було у римському суспільстві. Акцентовано, що неможливо різко розмежувати публічне та приватне римське право. Встановлено, що саме публічне як відзеркалення причетності до громадських справ, де громадянин діє як повноправний суб'єкт римського права, впливає на розвиток індивідуума як вільну особистість, на яку покладалася уся відповідальність за долю держави у республіканському Римі.

Ключові слова: *приватний аспект римського права, особисте благо у римському праві, публічний аспект римського права, світогляд часів республіканського Риму, правові цінності республіканського Риму, приватний інтерес і загальне благо у республіканському Римі.*

Постановка проблеми. Проблема розмежування публічного і приватного права виходить за межі суто правових досліджень і найтіснішим чином пов'язана з питаннями взаємин особистості і держави. Зважаючи на необхідність подальшого вдосконалення законодавства в цій площині, постає актуальність аналізу з погляду вирішення найважливішої філософсько-етичної та соціально-правової проблеми підпорядкованості особистості і держави. Розрізнення приватного і публічного для римського права не мало того концептуального значення, яке надала цьому, протиставивши їх, юридична наука більш пізнього часу. Публічне було сферою розвитку індивіда, бо тільки у громадських справах, у своїй причетності до історії свого великого міста громадянин – повноправний суб'єкт римського права – розвивав себе як вільну особистість, на яку покладалася уся відповідальність за долю держави.

© В. Бабанін, 2022

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6604-0879>

k_fp@dduvs.in.ua